

Ébert Tibor

ALAGÚTBAN

*Epizódok feljegyzéseimből, 1944/45**Ma még miénk a világ*

Mindenki csak Fininek hívta. Zongoraláb, hatalmas test, de filigrán fej, talán ez a kettősség varázsa. És valóban szép az arca: kék szem, fekete haj, az áll, az orr aránya... enyhén domboruló homlok. Lil Dagoverre hasonlít egy kicsit. Ott állt a Ventur utca sarkán, és mindig ajánlatot is tett neki. Félt tőle? Mert hezitált, lehet, hogy nem is akart semmit, menekült volna, de megtorpant. Fini belékarolt. Tet-szel nekem, oly sápadt az arcod, az ilyeneket szeretem, erotikus, mondta, itt lakom a szomszédban, Limbacherék fölött. (Limbacherékat mindenki ismerte a városban, kiváltképp az őslakosok.) Nos. Felmentek. Lépcsőház, emeletek, gang, Fini szinte húzta magával. A sejtelmes megvilágításban fény csobbant az ajkán. Beléptek a lakásba. Illat, illatok, mintha parfümöket spricceltek volna szét. Meg-nézem a rolót, nehogy kiszökjön a fény. Meggyújtotta az állólámpát. Bronzfény csíkok ugráltak a falon. Két heverő egymás mellett. Epe-dás, szólt Fini, hozok valami italt, kapok a kuncsaftoktól. Ekkor látta meg igazán rubensi méreteit, arányait. Te valószínűleg olyan student lehetsz, vagy afféle. Muzsikusz, felelte. Ah, muzsikusz... dúdolni kezdte Dusik operettjéből a Saigoni dalt. Nem ilyen, szólt, klasszikus. Ekkor már félni kezdett a testtől... Butterfly, persze, de nem énekelt belőle. Miért nem iszol? Whisky, eredeti angol, a fene tudja, hogy került ide. A rendőrkapitány hozta a múltkor, aki a színházban ügyeletes, balett-táncos a felesége. Ismerned kell, zenész. Ismerte, de nem szólt. Mesélj valamit magadról. Mit játszol? Hegedülök, felelte közömbösen. És mit? Bachot, Mozartot, a Fiorillo-etűdöket. Az micsoda? Gyakorlatok. Akkor te gyakorolsz! Sokat, sokat. Hát, napi négy-öt órát legalább. Nekem mit játszánál? Fogalma se volt, mit játszana Fininek. Azt a Bachot vagy Fi, Fi, fi, Fiorillót, egészítette ki gyámoltalanul. Fi, Fi, nevetett Fini. Azt nem, felelte, valamit, valamit, ami magának való. Mit?, ismételte követelőzve, belenézett arcába, szuggerálta őt. Mit?, kérdezte halkán. Ha itt volna a hangszerem, talán a

Kislány kezeket felt vagy a Szomorú vasárnapot. Nem ismerem, jelentette ki Fini, a plafonra bámult. Olyan vagy, mint aki még szűz, szégyelled magad, tőlem nem kell félned, kisfiú, student. Fi, Fi, muzikantom... Csöngettek. Hosszan, erélyesen. Olyan volt, mint egy nagy felkiáltójel. Ez a húgom, Stefanka. Na, befellegzett. Ő is idehozza a pasiját. Közösködünk, együtt lakunk. Általában váltjuk egymást. Ha lehet. Így kifizetődő. Fél perc múlva valóban megjelent Stefanka fekete perzsabundában, vörös haja ondolálva. Ne haragudjatok, mondta, az üzlet az üzlet. Vendége, egy kockafejű férfi, tagbaszakadt, vigyorgott is, nem is, de ez a félvigyor összehúzta az arcát. Ki tudja, meddig kefélnék még, jönnek az oroszok. Azok majd minden nőt megdugnak ingyen. Most szélesen vigyorgott, kitágult a vigyora bambán, szétterült az arca, mint egy kelt tésztáé. Háát... kaukázusi, grúzok, ázsiai, mindenféle népség. És szlávok, vágta rá Fini önérzetesen. Testvéreink. Szent Isten, Stefanka a székre dobta kabátját, Istent ne emlegessetek. Svaty Cirill és Metód. Az se! Elvtársak, akik mind egyenlőek, de én ebből nem kérek, holnap eltűnök, evakuálnak minket. Ma még miénk a világ! Kopjunk le, szólt Fini. Találunk mi valami helyet. Köztehverviselés, szolidaritás a húgocskámmal. Kimentek az utcára. Szél fújt, a városban mindig fúj a szél. Három szél: a dévényi kapuból, a Kiskárpátokból, Magyarország felől. Tudok egy jó kis helyet a Reich cukrászdával szemben. Két tűzfal meg egy lichterhof között. Lordom, suttogta hozzá. Odacipelte és betuszkolta az alig két négyzetméteres helyre, kukák is álltak ott. Ebben a pillanatban felhördültek a szirénák. Félsz?, kérdezte, stummangolj, jó kis hely... Szóltak a szirénák, elhallgattak. Fini aztán felállt, hátranyújtózkodott, kihúzta a derekát. Kabátján sejtelmesen csillogó darabkák, rúzsmaradványok. Aznap este nem jöttek a repülőgépek, de már tudta, hogy dél felől hópelyheket hozva fúj a szél. És a legszívesebben a szemétkukába gyömöszölte volna a történelmet és saját magát.

Alagútban

Az alagút föld alatti átvezetésre szolgáló építmény, amelyet úgy építenek, hogy a felette levő föld- vagy sziklarétegeket építés közben nem távolítják el. Nos, ilyen alagutat építettek nálunk a Várhegy alatt. Még csak épült, amikor elkezdődtek a légiriadók, de nagyszerű bombabiztos búvóhelynek számított. Akik a közelben laktak a kijáratai-

nál, oda igyekeztek a szirénák megszólalásakor. Ők is az egyik nyílászárhoz laktak közel, talán százötven méternyire, idejük volt tehát, hogy odaérjenek. Kézitáskáikat kiképezték két kis fekete ratlerkutyájuk elhelyezésére, kétoldalt pislogott ki a szemük, azt vitték magukkal, meg a hegedűt (Luzzena úr mesterhegedűjét). Rohantak az alagút Védcsölöp úti bejáratához. Aknabejárat, mindenki igyekszik a mélybe, lejtett, kavicsos homokos, még nem kiképzett út volt, az emberek egymást sodorják előre. A falakból szivárog a víz, néhol csordogál, süppedő föld, sár, ki-ki más-más helyen állapodik meg, általában a közepe táján, mert az a hiedelem (ám logikus), hogy a kijáratoknál nagy a veszélye a becsapódásoknak és a szívóhatásnak. Persze ennek kicsi a valószínűsége. Leülnek, kis összecsucskozó széklet is vízszinttel a legtöbb alagutast (így nevezik őket). Várnak, várják a riadó végét. Senki se türelmetlenkedik, itt-ott világít egy elemlámpa (lángot senki se gyújthat, dohányozni se lehet), egymás arcát tapogatják, a hangok felértékelődnek, és így a sötétben, homályban ismeretsegek, barátságok kötődnek. A láthatatlanság a bizalom születése. Egyszer valaki énekelni kezdett, s a többiek vele énekeltek. Komoly viták keletkeznek, filozofálnak, idézgetnek, a tárgy, a téma nemcsak a háború, a politika, a jövő. Megkérték, hegedüljön valamit, mert észrevettkék két térde közt a hegedűtöket, különben is ismerték már a muzsikust alagutast. Játsszani kellett: Bachot természetesen. A csend áhítatában különös akusztikában sodródott a zene, kivájt sziklák mélysége szívta magába. Az emberek hallgatták. Aztán valaki kívánságára el kellett játszania a Platanenwalcet, közben lefújták a légiridőt. Meglódult a tömeg, még jó, hogy hangszerét becsomagolhatta a tokba.

Alagút, alagút mélysége, menedékük... A kutyák csendben feküdtek a szatyrukban. Állatot szigorúan tilos volt bevinni az alagútba a kizárás terhe alatt. De két kis ratlerük hallgatott, nem nyüszítettek, nem ugattak, mintha csak érezték volna a leselkedő veszélyt, mely gazdáikat is kizárta volna a védelemből.

Alagút, alagutak... föld alatti üregek, folyosók, kitáguló termek, mélységek reményei, a mélységekbe kapaszkodtak, a fénytelenységbe, árnyékokba, ők voltak a védelmezőik. Anyja olykor imádkozott, rózsafüzérét morzsolgatta. S olykor, amikor a sötétségből a fénybe nézhetett, a felhőkbe, az égre, a nap világosságába, abba, ami teremtő értelműk, visszahőkölt, megtántorodott – nem a varázsától, és visszafutott volna a mélybe, őszinte magánvalóságába...

Csak, csupán...

Sorba állították a férfiakat. Azt mondták, mennek egy kis munkára. Hallottak ilyesmiről. És íme itt a valóság. Irány a Konvent utca. A régi evangélikus iskola előtt megálltak, körülbelül ott, ahol protestáns kiválóságok – Melanchton, Bél Mátyás, Luther és mások – szobrai díszítik az első emeleti mellvéden a házat. Bepólyálta őket az est, a falak többszörös rétegű árnya, a csönd dagálya ellepte a kis csapatot. Nem látták egymás arcát. De miért kellett megállniuk, nem is olyan messze a házuktól? Miféle tervük lehet velük? A sötétben csillognak a vasak, azt látták, fegyvereket. Meg-megcsúszott rajtuk a képzeletbeli fény. Négyen voltak, ők pedig ketten. Tudta, a kiszolgáltatottság tehetetlenné degradálva elrabolja a lehetőségét a védekezésre és megsemmisíti méltóságod. Valamiféle virtuális ösztönösséggel azonban a falakhoz húzódtak, mintha hozzájuk, beléjük menekültek volna, kivájva, kitépve-szakítva-markolva anyagukat a kétségbeesés jogán, a téglákat, a vakolatot, köveket, hogy mélyükbe meneküljenek. Vonzott, parancsolt a lehetetlen, a képtelenség, nem volt más kiút. Így teltek a másodpercek, talán percek, valójában időtlenség. Idegen beszédet, szavakat, szófoszlányokat hallottak. Aztán odább lökték őt káromkodva. Leráncigálták Hacki úr bőrkabátját (szerencséjére, másnak is nézhették volna), Tima urat levetkőztették, ott állhatott jégerben, Szilvi, Haas Szilveszter önként odaadta jelvényeit meg a pulóverét, ő következett, feléjük nyújtotta apja cizellált, római számos, ezüst zsebóráját, melyet Albrecht főhercegtől kapott ajándékba futásban elért győzelméért a PTE-pályán. Nem volt elég, elkezdtek kiabálni, hadonászni a fegyverekkel, davaj, davaj, csasi, csasi... lehúzták nadrágját, bakancsát meg kétujjú gyapjúkesztyűjét, a faisztlingot. Tima úrhoz visszamentek, és elkérték négydioptriás szemüvegét, Weiss úr már várta őket és alsónadrágján kívül jóformán mindenét átadta. A házmaster Strobl bácsi nagyokat köhögött, sípolt a tüdeje, mint egy lyukas harmonika, fel-feltépve ezzel a csöndet, tőle nem kellett semmi (megsajnálták?), Papa, szóltak hozzá. Igyi, szólt egyikük, s a levegőbe lőtt. Gyerünk, mondta Weiss úr. Damoj. Haza. Elindultak tétován. Lövés. Aztán még egy a falba. Tanyec. Tánc. És táncolniuk kellett. Lövések, gyenge sorozat. Táncoltak. Igyi. Táncolva egyre gyorsabb iramban igyekeztek hazafelé. Lövések kísérték. Lábuk elé, után, a házfalakba, ablakokba, az égbe. Lövések, sorozatok. Ők meg csak táncoltak meztelenül, félig pucéran, dideregve, Strobl úr sipákolásai-

nak ritmusára is – a történelem kísérteteként. És tulajdonképpen szerencsájük volt. Élve maradtak. Kifosztották őket: csak.

A csak (az értelmező szótár szerint) a kirekesztés és megszorítás, korlátozás kifejezésére szolgál, tartalma másra nem érvényes, mint a csak szóval kiemelt egy vagy több személyre, tárgyra, dologra, mennyiségre, tulajdonságra, állapotra, cselekvésre, történésre vagy ezeknek valamely körülményére... senki vagy semmi más... csupán, egyedül, pusztán... Kiraboltak csupán, csak, pusztán... Hazatáncoltattak... dörömbölő kérdőjelekkel, velük, az otthon maradtakkal vajon mi történt, történhetett ezalatt... Vajon visszakaphatták mindnyájan méltóságukat.

A séta

Kimerészkedett a városba. Tulajdonképpen tegnapelőtt futott át rajtuk a front. Meglehetősen kockázatos vállalkozás volt. De hajtotta a kíváncsiság. A Várhegy felé indult, valami ösztön vitte arrafelé, pedig a belvárosba szándékozott, kedvenc utcáiba, a Ventur, a Nyerges, a Mihálykapu, a Hosszú, a Lőrincikapu utcába, széjjel akart nézni a barokk és reneszánsz házak között, a Várhegyen ritkán fordult meg, utoljára talán két évvel ezelőtt, amikor is Gézához igyekezett szonátázásra, keresztyűlvágva az emelkedésen úgy ereszkedett le a Cukermandlira, kezében hegedű meg a kotta.

Elindult az Edl utcán, annak végében fel a lépcsőn, onnan már csak néhány lépés az emelkedő, a domb, egészen a várba. Nem találkozott senkivel, az emberek ha már nem is a pincékben, a házakban tartózkodtak. Ahogy kiért az elég széles útra (a Várhegy utcára), az úttesten holttestek feküdtek, mondhatni, úgyszólván szabályos távolságban, két-három-négy méternyire egymástól. Német katonák. Egyikük mellét vállától ágyékáig géppisztolysorozat érte, alvadt fekete vértócsában feküdt, szétárt görbült ujjú tenyerénél kihullott katonakönyve, adataival; fölötte néhány lépésnyire mintha ismerősre bukkant volna, hirtelen eszébe jutott, akinek kabátot, ruhát adott, pisztolyát, köpenyét elásta a pincében, aki eltűnt a kerítésen át... Hans, Helmuth, Franz vagy Jozef... Egyforma a szemük, arcuk, kifejezésük, mozdulatlanságuk. A halál kiegyenlíti a különbségeket. Eggyé válunk. Valaki. De ezen nem volt rajta se apja ruhája, kabátja... lehet, hogy mégis ő volt... fejét, nyakát érhették a lövések, félreismer-

hetetlenül szétroncsolták. Az a másik meg mellette nyugodtan, mint-ha aludna, szinte lélegzik, álmodik...

Tizenkét katonát számolt össze, akik menekülés közben haltak meg a Várhegyen. Valószínűleg a hegyen át akartak kijutni a partra, le a Dunához. Hogy onnan aztán hogyan tovább? Ha az ember menekül, csak menekül az ismeretlenbe, menekülnie kell, bárhova, a halálba is. Tizenkettejük itt ezen az úton rohant a dombra, fel a halálba, oda, ahol nagyon hasonlítunk egymásra. Alkonyodott, és ilyenkor a halál plasztikusabb. Nem volt kedve tovább sétálni. Hazafelé indult, vissza, ahol jött az Edl utcán.

A katonák napokig feküdtek ott, míg feldobták őket egy teherautóra, s vitték valahova, valahova.

Tizenkettő: a számsor egyike: százból, ezerből, millióból, milli-ókból. Emberi szám: a véges-végtelenből: élet, halál...

A vigyor

Anyja migrénben szenvedett, naponta szedte a migreninporokat, melyeket Pávai-poroknak hívtak, mivelhogy a Pávai-gyógyszertárban állították össze. Szabványos levélkében volt a gyógyszer, és Pávai gyógyszerész úr anyjának készítette a legtöbbet. Havonként egyszer a migrén hányásban manifesztálódott, ebben a rohamos időszakban anyja ágynak dőlt, alatta a lavór.

Most is ott feküdt ruhástul a világos cseresznyefaágyban. Akkor lépett be éppen a szobába, amikor a grúz katona felhajtotta anyja virágos mintájú ruháját a hasáig, és vigyorgott. Vigyora keresztüldöfte őt. De vigyorgott tovább, s ez a vigyor megfosztotta anyját a méltóságától. Ez a vigyor nem akart megszűnni, mindenütt ott lebegett, óriási vigyorok ugrándoztak a tárgyakon, bútorokon, képeken, ez a vigyor csillogott állhatatosan a tükörben. Anyja meg ott feküdt sós-borszeszes borogatással a homlokán (ez csökkentette, hűsítette izonyatos fejförcsét), hallotta sóhajtását, aprócska nyögéseit, érthetetlen tiltakozását. A grúz katona rendületlenül vigyorgott, hosszú-hosszú vigyorgással, megszakíthatatlan vigyorgása vigyorok egymásba kapaszkodása, óriás vigyorok vigyora. Odament anyjához, és lehúzta, elrendezte ruháját. Szótlánul nézte a grúzt – bizonyára tehetetlenül gyáván. De csak ott állt az ágnál kihívóan, és bámulta anyját, vigyorával körültapogatta, egyre szenvedélyesebben vigyorgott. Vi-

gyorok nászával, eufóriájával, vigyorok póre eksztázisával. A katona és anyja közt helyezkedett el, de a vigyorok keresztülhatoltak minden és mindenkin, rajta, vigyorok pásztáztak rendületlenségükkel. Fogta a pokrócot, és ráterítette anyjára, de a vigyor rájuk tekerőzött, érezte paraszát, türelmetlenségét, mintha vigyor-óriáskígyó szorította volna magához, egyre erősebben, hatalmasabban... Fojtogatta. Felugrott az ágyról. A grúz csodálkozva hátralepett, elrendeződött az arc, a ráncok, bajusz, lefejtődött hirtelen a vigyor markolása, megsemmisült a súlya. A katona kiment a szobából.

Kicsérélte a hűsítő borogatást anyja homlokán.

A balerina és őrnagya

A balerina (állítólagos primabalerina) állítólagos őrnagyával beköltözött a lakásukba. Bricskával érkeztek, beszállásolták magukat náluk. Hoztak ennivalót, sonkát, kolbászt, bort. Valóban mesébe illően toppantak be. A balerina fitos orrú szőkeség loknikkal, az őrnagy tagbaszakadt szeplős, vörös hajú, kissé bumfordi, ami korukat illeti, a férfi jóval idősebb táncosnőjénél, aki amint megpillantotta a pianót, kedves mozdulatot tett, és úgy csizmában spiccre állt, két kezét széttárva meghajolt kecsesen. Artist, artist, mondta az őrnagy. Muzsika, davaj! Erre anyja odaült a zongorához, és elkezdett játszani egy valcert. Strauss, Strauss lelkendezett a nő, Strauss, áhítattal ejtette ki a nevet. Strauss, ismételte baritonján az őrnagy, kompositor ocseny haraso... Közben valamiért abbamaradt a zongorázás. Davaj, davaj, bisztro... És szólt a zene. Elővette hegedűjét, és játszott a dallamot, a Kék Dunát. Nemsokára Bécsben leszünk, jelentette ki az őrnagy, pozavtra, holnapután... Bécs, Johann Strauss.... De sokkal tovább maradtak. Naponta kikocsikáztak a bricskán a városba, őrt állítottak a házhoz. Biztonságban érezték magukat – mind az ott lakók. Már tudták, hogy Olgának hívják a balerinát, az őrnagyot pedig Szergejnek. Olga és Szergej operába akartak menni, az Opera azonban még nem működött. Esténként hallgatták a muzsikát, és amikor eljátszotta nekik Csajkovszkij románcát, Szergej megölelte. Ruskij Beethoven, mondta. Elzongorázták Csajkovszkij Évszakokjából az őszt, a barkarolát. Olga mindenféle hálóingszerű ruhákat vett fel, bekölnizte (pacsulizta), kirúszozta magát, az őrnagy kezében lovaglóostor, mely mindig nála volt, ezzel ütögette rátartian a csizmáját, nadrágját,

és ezzel hadonászott mindenképpen imponálni akarva. Egyszer bűntetésből ezzel a lovaglóostorral többször arcul csapott egy katonát (talán csicskását), majd bezáratta a mosókonyhába, őrséget állított eléje. Ám mivelhogy minden mesének vége szokott lenni (itt a vége, fuss el véle), mesebeli őrangyaluknak, a balerinának (minthogy angyal volt, elhiszem, prímabalerinának a leningrádi operában), Olgának és Szergejnek tovább kellett menniük. Talán valóban Bécsbe, Strauss városába. Fölültek a bricskára, és „illatosan”, lovaglóostorostul távoztak. Olga még megfordult, és integetett, Szergej felemelte ostorát, mint egy marsallbotot. Csicskásuk is utánuk ment.

A Vadember és a bűgöcsiga

Csörömpölésekkel, lábdobogásokkal, dübörgésekkel, a levegőben ordítózasok hullámoztak lebegve, a lépcsőházban nagy visszhangok, káromkodások bunkózták egymást, megérkezett a Vadember. Délutánba bágyadt az idő neszfullánkjaival a nemrég visszatért bizalom egyensúlyában, amikor valósággal berobbantak az új jövevények – nem állt már ór a kapu előtt, a ház kiszolgáltatottan kínálta magát. Homlokára tolt sapkában, három katona kíséretében a kapukilincsbe rúgva belépett a Vadember, fel egyenesen a lakásukba. A Vadember mahorkára gyújtott, az égő papírost eldobta a szobában. Jól van, jöhetnek, szólt, rátaposott a kunkorodva elfeketedett papírdarabkára, rá is köpött, nézegette a bútorokat, kinyitotta a szekrényeket. Ez volt az intráda. Sétált fel s alá, mindent szemügyre vett, emléktárgyakat, poharakat, csészéket, figurákat (milyen naiv módon ott maradtak, nem rejtették el őket), képeket, terítőt, függönyt, felnyitotta a zongora fedelét, a billentyűkre magasról ráütött, a polcról kivett könyveket a földre hajigálta, elnyomta mahorkáját az asztalon, a csikket a terítón hagyta. Jöttek a katonák, három, négy, öt, hat teljes felszereléssel. Megszólalt a Vadember. Itt most én parancsolok. Csakis én. Ott is, mutatott a másik szobára, ahová bevonultak a katonák. Itt is, ott is. Mindenütt. A parancsnok én vagyok. Itt senki más nem parancsolhat. Meg-megállt nagyapa olajfestménye előtt, és mindig ráütött a billentyűkre, nyomatékosítva szavait, ez nagyon tetszett neki. A fürdőszobát kereste, megmutatták. Azt mondta, ha akarja, úgyis megtalálja, még a vécét is. A katonát is. Kiáltott, és a szomszéd szobából megjelentek a katonái. Mondott valamit, és a vécé felé mutatott. Er-

re a katonák nagy röhögve megindultak, sorban álltak a vécé előtt, sliccüket gombolgatták. Felesleges az aggódás, mondta a Vadember. A katonák közül egyesek felálltak a vécédeszkára, úgy vizeltek a vécébe, mellé, belécélozgatva. Húzogatták, rángatták a láncot, játszadoztak a vízöblítéssel. Egyikük a kezét is mosta a vécében, egymást fröcskölték, paskolták vizével.

A Vadember ritkán járt ki a vécére, éjjel sosem, belevizelt a vázába, legtöbbször lila üvegvázájukba, ott hagyta az asztalon, vagy kiöntötte az udvarra. A Vadember demizsonból itta a bort, leöntötte magát, csurgott a nyakára, ingére, testére, ruhájára, tócsákban állt alatta. Ivott, ivott, mígnem lezuhant a földre, szája egy tócsában, úgy maradt mozdulatlanul.

Megharagudott a Vadember. Gazember, ordította. Ellenség. Pisztolyát az asztalra dobta. Meghalsz, fasiszta! Senki sem mehetett ki a házból. Összehívta a „törvényszéket”, a katonai bíróságot. Megrágalmazott minket, mondta neki, aki ott állt előtte, mellette két katona. Rágalom, aljas rágalom! Rágalmazott minket. Engem!, kiabálta a Vadember. Ide figyeljen! Pisztolyával hadonászott. Szitává lőhetem. Érti? Megtehetem. És megásathatnám magával a sírját is! Azt csinállok, amit akarok. Amit akarunk. Látványos gesztikulálások, felugrik, hátralökve a széket, belerúg az asztalba. Egészen közel hajol hozzá: Ripityára lövök itt mindent. Amit akarok. Az egész bagázst, magukat, a házat. Ezért jöttünk ide mi, felszabadítók? Mi? Műfélháborodás, színházi jelenet valóságtartalommal. Takarodjon!, ordította. A Vadembernek tetszett saját nagyjelenete, mert elmosolyodott. A katonák hallhatták, bólogattak. De a házat nem hagyhatja el! Ez volt a bírósági tárgyalás. Ő kiszaladt a szobából, saját lakásukból, le az udvarra a lovak, szekerek közé. Lidércnyomásos éjszaka. Tivornyázás, női segédlettel. Anyjával valahol egy szomszédnál töltötte az éjszakát. Aztán egy reggel lenézett az udvarra. Elementek, suttogetta. Elementek, mondta halkán. Elementek, kiabálta. Elementek! El! El! Végigszaladt a lépcsőházban. Elementek! El! El! El! A lakásuk felforgatva. Szalma, piszok, ételmaradék, hulladék mindenütt, és húggal teli porcelánváza az asztalon. De elementek, el, el... Nézd, mit hagytak itt, mondta lelkesen anyja. Egy bűgőcsigát! Visszafordult. Bűgőcsigát? Azt. Hát nem olyan?, s anyja már kezébe vette volna. Ne!, ordította. Ne!, ne nyúlj hozzá!... És jött Weiss úr, felemelte óvatosan a tojásgránátot, és levitte az udvarra. Bűgőcsiga, szólt, és nevetett. Bűgőcsiga, mondta halkán anyja. Bűgőcsiga, bú-gó-csi-ga, ismételte

magába. A Vadember ajándéka. Kinyitotta az ablakot, minden ablakot. Kitisztult az égbolt?

Visszajöttek Jancsiék

Csak Terezínben (Teresienstadtban) voltak. Szerencséjükre. Megúszták. Át akarták őket szállítani Auschwitzba, de már nem volt idő, se kapacitás. A szudétanémet városkában töltöttek néhány hónapot. Megmutatták az ott használt zsidó pénzt, melyet propagandacélból nyomtattak a németek a „legidősebb” zsidó arcásával. Heten laktak egy szobában, nem barakkban, lakóházban. A városláger (lágerváros) amolyan rendezett mintatábor, melyet meglátogathattak a nemzetközi (svájci, svéd) vöröskereszt tagjai. Utcák, üzletek, városi élet – álcázott állapot: hazugság.

Megölelték egymást. Jancsi semmit se változott. S fogalma sincs miért, miért éppen azt, a viszontlátás öröme átnyújtotta neki Wagner Parsivaljának zongorakivonatát. Csodálatos, mondta Jancsi, zseniális. Köszönöm, nagyon köszönöm, belevetem magam ebbe a zenébe, tanulmányozni fogom. Én is hoztam neked valami szerényebb ajándékot. Ott komponáltam Terezínben: többszólamú invenciók, fűgák... mindennapi elemőzsiám. Persze nem volt zongora, hogy eljátszhassam. Ez volt a viszontlátás. És néhány nap múlva felejtve a történelmi produkcióit már szonátáztunk: Mozartot, Beethovent, Schubertet.

*„De hajnal aranyozta a világot
s feljött a nap azon csillagsereggel,
mely véle volt, midőn a szép csodákat
megmozdítja isten az első reggel...”*
(Dante)

Csellóhangok

A tüdővésztes csellistára gondol, aki a hóna alatt, mindig a bal oldalán, hangszerét cipeli a Káptalan utcában. A borotvátlan pergamenarc mintha a barna vászonhuzatból bújna ki hozzátapadva, kissé oldalt hajtja a fejét úgy, hogy a füle majdnem a vállához ér. Így jön le a Pré-

post utca macskakövein a klarisszák mellett. végigbandukol a korzón, be-beköszönve az üzletekbe, a kirakatüvegekben nézegeti magát. A cselló meg ő, ő és a tiroli vagy olasz mester munkája elválaszthatatlan egymástól. Megy a színházba vagy a konzervatóriumba, vagy a Vigadóba, vagy kamarazenélésre. Mielőtt játszani kezd, fürkészve körülnéz, ez a szokása, s a mozdulat, ahogy a csontos, hosszúkás arc, az üregébe süppedt fénylő szem megakad, jelzi, hogy mindjárt megszólal Bach, Beethoven, Haydn, Mozart, Dvořák. A világos mázú corpus elég magasan helyezkedik el a földnek támaszkodó vasrúdján. Rádől a hangszerére. Minden ereje benne. A begyantázott vonószőr a négy húrjára merőlegesen síkjában tapadva siklik, detaché, spiccato, risoluto. Olykor apró lázak moccannak bágyadt mosolyú tekintetében. Parányi izzadsággömbök pattannak homlokán, melynek lapos domborulatának kétharmadát simára fésült, lencsőke haja borítja.

Ahogy megy visszafelé, haza, a szelíd kaptatókon, köhögéseinek száraz léptei követik. Fölötte cigarettafüst tépázott koszorúja. Barakos kapualj ragadja be, sötét hűvösébe tűnik.

Muzsikájának taktusvonalai felméri a távolságot, útját, távolságait, a közeli messziséget...

(*Hítel*, 2005/8.)

ÉBERT TIBOR 1926-BAN SZÜLETETT POZSONYBAN. VERSET, PRÓZÁT ÉS DRÁMÁT EGYARÁNT ÍR, ZENEMŰVÉSZETTEL FOGLALKOZIK.